

РЕЦЕНЗИЯ НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор”

Научна област: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по...
(Методика на обучението в детската градина и началното училище по техника и технологии)

Университет: СУ „Св. Климент Охридски“

Департамент за информация и усъвършенстване на учители

Катедра: Хуманитарно образование

Тема: **Модел за формиране на практически и познавателни умения при 5-7 годишни деца от предучилищна възраст за ориентиране в заобикалящата ги среда**

Докторант: **Здравка Георгиева Костадинова**

Изготвил рецензията: проф. д-р Рени Георгиева Христова-Коцева

1. Съответствие на процедурата с действащата нормативна уредба

Документите, представени от Здравка Георгиева Костадинова доказват, че всички административни процедури по чл. 74, ал. 1 от Закона за висше образование, чл. 24, ал. 6 от Правилника за прилагането на Закона за развитие на академичния състав в Република България, чл. 63, ал. 3 и ал. 6 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски”, са спазени. Според декларацията за оригиналност и достоверност, дисертационият труд „Модел за формиране на практически и познавателни умения при 5-7 годишни деца от предучилищна възраст за ориентиране в заобикалящата ги среда“ е оригинално авторско постижение на докторанта.

Рецензията се изготвя на основание Заповед на Ректора № РД-№ РД -38-677 от 10.12.2024 год. по процедурата за защита на дисертационен труд на тема „Модел за формиране на практически и познавателни умения при 5-7 годишни деца от предучилищна възраст за ориентиране в заобикалящата ги среда“, разработен от Здравка Георгиева Костадинова, свободен докторант по професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по...(Методика на обучението в детската градина и началното училище по техника и

технологии), за присъждане на образователната и научна степен „доктор”.

2. Общо биографично представяне на кандидата (образование, квалификации, професионален опит и др.)

Здравка Георгиева Костадинова завършва Френска езикова гимназия в гр. София. Продължава образованието си в Техническия университет, където придобива магистърска степен. От 1995 до 2001 година работи като конструктор в Централен институт по изчислителна техника, София. През 2001 г. завършва ФНПП при СУ „Св. Климент Охридски“. Същата година започва работа и до момента е преподавател в катедра „Хуманитарно образование“ към Департамента за информация и усъвършенстване на учители на СУ „Св. Климент Охридски“.

Професионалното и кариеното развитие на докторант Здравка Костадинова е свързано с подготовката и повишаване педагогическата квалификация на учителите. Биографичните данни по неоспорим начин доказват позитивното развитие на дисертанта в професионален и научен план.

3. Актуалност на проблематиката на дисертационния труд.

В дисертационния труд се изследват важни за 5-7 годишните деца практически и познавателни умения, резултат от интегративните връзки между образователните направления „Конструиране и технологии“ и „Околен свят“.

Темата на дисертационното изследване **„Модел за формиране на практически и познавателни умения при 5-7 годишни деца от предучилищна възраст за ориентиране в заобикалящата ги среда“** е дисертабилна, посветена на проблеми с актуална социална и практико-приложна значимост. Основанията за значимостта на представения дисертационен труд са:

- формирането на базисни познавателни и практически умения за ориентиране на детето в заобикалящата го среда в годините на предучилищното детство са от изключително значение за неговото безопасно социално поведение;
- в предучилищна възраст от първостепенно значение е всяко дете да развие практико-познавателни умения за ориентиране, решаване и справяне с реални житейски ситуации, тъй като те оказват съществено влияние не само върху настоящото му психо-физическо, социо-емоционално и поведенческо развитие, но и върху формирането на социални умения за адаптиране в следващите образователни етапи и неговото бъдещо успешно

лично изграждане;

- за да отговори на потребностите на съвременното дете, предучилищното образование търси различни технологии и модели, съответстващи на детската индивидуалност за формиране на компетентност за безопасно поведение и ориентиране в околната среда;
- Моделът за формиране на практически и познавателни умения при 5-7 годишни деца от предучилищна възраст за ориентиране в заобикалящата ги среда, отговаря на потребностите на съвременното дете и на изискванията за модерно ранно детско образование.

4. Структура и съдържание на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е структуриран, според изискванията за такъв вид научно изследване, в увод, три глави, заключение и библиография. Текстът на дисертационното изследване е в обем 220 страници, от които 20 страници приложения. Изследването е илюстрирано с 54 таблици и 81 диаграми. Библиографията включва 141, от които 137 на кирилица и 4 на латиница.

В **увода** е мотивирана актуалността на проблематиката и визията за теоретичните и експерименталните параметри на дисертационния труд като са аргументирани основанията за провеждане на изследването и заявеното от докторант Здравка Костадинова виждане, че политиките и практиките за предучилищно образование може да се обогатят чрез прилагане на модела за формиране на практически и познавателни умения при 5-7 годишни деца, които улесняват безопасното им ориентиране в заобикалящата ги среда. Параметрите на изследването – цел, задачи, обект, предмет и хипотеза са формулирани коректно и очертават маркерите на изследователското поле.

В **първа глава** са разработени теоретичните основи на дисертационното изследване. Представени са основни нормативни документи, определящи компетентностите на децата по конструиране и технологии и безопасността на движението им по пътищата. Направен е обстоен анализ на педагого-методическата литература: ръководства, учебници и публикации, познавателни книжки, технологии за обучение, контрол и оценяване на децата по образователните направления „Конструиране и технологии“ и „Околен свят“. Много добро впечатление прави познаването, представянето и анализирането

на основни тези в някои дисертационни трудове и публикации, свързани с проблемите на безопасността на движението на децата и уменията по конструиране и технологии, което дава възможност на авторката да структурира собствен модел за формиране на практически и познавателни умения при 5-7 годишни деца, базиран на интегративните връзки между двете познавателни области. Подчертана е ролята на принципите и подходите за технологично образование в предучилищна възраст. Разгледани са организационните форми на обучение в образователния процес в детската градина. Поставен е фокус върху методите и средства, които са достъпни и се прилагат в обучението по образователните направления „Конструиране и технологии“ и „Околен свят“. Проучени са класически постановки на видни български педагози за основни понятия, свързани с изследваната тема: педагогическа технология, обучение, образование, модел, стратегия, изследователски подход, компетентност, самостоятелност, самостоятелно учене, активност, активност при ученето, творчество. Очертани са психо-физиологически особености на децата в предучилищна възраст като предпоставка за развиване на конструктивни умения.

Обстойният анализ на нормативни документи, на учебно-методическа литература, цялостната технологична обезпеченост на интегративните връзки между образователните направления „Конструиране и технологии“ и „Околен свят“ са много добра база за структуриране на модела и неговото експериментиране.

Препоръки: При изясняване на основните понятия е добре отчетливо освен общодидактически постановки да се представят и открият специфичните особености при децата от предучилищна възраст и конкретните форми в детската градина (с. 66-67).

Да се използва актуална терминология, вместо „организационни форми на обучение в образователния процес в детската градина“ (с. 30), – педагогическа ситуация и допълнителни форми.

Във **втора глава** е представена технологията на модела, разработена в три части: концептуална рамка, съдържателна и процесуална част. В концептуалната рамка се акцентира на интердисциплинарното учебно съдържание между образователните направления „Околен свят“ и „Конструиране и технологии“, насочено към формиране на компетентности за ориентиране в заобикалящата среда и социални умения за безопасно поведение на децата от предучилищна възраст. В съдържателната част са конкретизирани целта и задачите на технологията. Демонстрирана е задълбоченост и

последователност при конструиране на модела за формиране на практически и познавателни умения при деца от предучилищна възраст за ориентиране в заобикалящата ги околна среда, включващ етап на теоретичен анализ и анкетно проучване, и технологичен етап, по време на който се апробира разработената технология. Съществена за дисертационното изследване е процесуалната част на технологията, съдържаща 10 ситуации по „Околен свят“, обогатяващи детското познание с правилата на безопасност на движението, всяка интегрирана с подходящо подбрана тема по „Конструиране и технологии“.

Систематизирането на темите и интегрираното образователно съдържание дава възможност на докторантката да изведе и конструира модела за формиране на практически и познавателни умения при 5-7 годишни деца за безопасно ориентиране в заобикалящата ги среда.

В трета глава са конкретизирани етапите и анализирани резултатите от проведеното теоретико-експериментално изследване. Постигната е холистичност на педагогическото проучване чрез коректно формулирани критерии и показатели, проследяващи практическите и познавателни умения на 5-6 и 6-7 годишни деца. Докторант Здравка Костадинова осъществява задълбочена експериментална работа, която включва предварителен, констатиращ, формиращ и контролен експеримент. Резултатите и обобщенията от диагностичното проучване, проведено в предварителния етап са надеждна основа за създаване на технологичен модел за безопасно поведение във външна околна среда. Анализът на данните от констатиращия експеримент, получени чрез прилагане на стандартизирани тестове, показва постиженията на практическите и познавателни умения при 5-7 годишни деца за ориентиране в заобикалящата ги външна среда насочва докторантката към разработване на собствена система за подобряване на детските постижения. Важна и съществена част от изследователския процес е формиращата част на експеримента, в която е разработена система от ситуации, насочени към изграждане на компетентност за ориентиране в заобикалящата среда при 5-7 годишни деца от предучилищна възраст, както и насоки за учителите за провеждане на обучението с децата. За реализиране на експерименталното изследване по посока на неговата интегрираност е подбран и използван богат инструментариум, съдържащ подходящи основни и допълнителни методи, експериментални ситуации и дейности, адекватни на проучваната проблематика. Продължителният период (2017 – 2023) г., броят на изследваните са 5-7 годишни деца (306 деца), обхватът от населените

места, е много добър показател, доказващ задълбочеността, сериозността и вещината на докторанта за практическото реализиране на изследването.

Направен е количествен и качествен анализ на резултатите от анкетното проучване, проведено с учителите за приложимостта на изследователския подход и сравнителен анализ от констатиращия и контролния експеримент. Надеждността на получените резултати се доказва чрез комплексното приложение на статистически методи, даващи обективна оценка за индивидуалното ниво на компетентност на безопасно поведение в заобикалящата среда на изследваните деца, измервано чрез конкретни критерии и показатели, и аргументираното им обосноваване от докторантката. Данните от проведеното експериментално проучване успешно са прецизирани, обобщени и визуализирани в 54 таблици и 81 диаграми, което дава възможност за добра ориентация при изясняване на актуалното състояние на практическите и познавателните умения на изследваните 5–7-годишни деца.

В **заклучението и изводите** са обобщени резултатите от извършената теоретико-експериментална дейност. Постигнати са целта на дисертационния труд, целите и резултатите на експерименталното изследване, потвърждава се хипотезата за създаването и апробирането на модел за формиране на практически и познавателни умения при 5-7 годишни деца от предучилищна възраст за ориентиране в заобикалящата ги среда, което обогатява теорията и практиката на предучилищното образование.

5. Научни приноси

Приемам изведените от докторант Здравка Костадинова научни приноси. Според мен, постигнатите резултати и основните приноси от проведеното теоретико-експериментално изследване могат да се систематизират по следния начин:

5.1. Приноси с научно-теоретичен характер.

1. Извършено е сериозно теоретично проучване на нормативни документи и българска педагого-методическа литература, публикувана в периода от 1972 до 2023 година, обосноваващи организацията и програмно-тематичното съдържание на образователните направления „Конструиране и технологии“ и „Околен свят“ за предучилищно образование.

2. На базата на теоретичен анализ са доказани и аргументирани интегративните връзки между образователните направления „Околен

свят“ и „Конструиране и технологии“ за формиране на компетентностно ориентираното образование за безопасно поведение на 5-7 годишни деца в заобикалящата ги среда, както и необходимостта съвременното предучилищното образование да се организира въз основа на едновременното отчитане на специфичните проекции на компетентностния, тематично-холистичения, системно-интегрирания, ситуационния и конструктивисткия подход.

3. Създадена е система от критерии и показатели за проучване на знанията и уменията на 5-7 годишните деца за безопасно поведение във външната околна среда.

5.2. Приноси с експериментално-приложен характер.

1. Разработен, апробиран и приложен е авторски модел за формиране на практически и познавателни умения при 5-7 годишни деца за ориентиране в заобикалящата ги среда, базиран на изследователския подход.

2. Анкетното проучване, проведено с учителите и обработката на данните от него, доказват тяхното положително отношение към приложимостта на модела на обучение, базиран на изследователски подход, прилаган под непосредственото ръководство на учителя и методите за обучение за създаване на компетенции за безопасно поведение в заобикалящата външна околна среда.

3. Статистически надеждните резултати доказват практико-приложната стойност на експерименталния модел на формиране на практически и познавателни умения при 5-7 годишни деца от предучилищна възраст за ориентиране в заобикалящата ги среда“, с което се обогатява теорията и практиката на съвременното предучилищно образование.

6. Автореферат

Авторефератът е коректно поднесен, а структурата и съдържанието му напълно съответства на дисертационния труд и систематизира неговите постижения. В него са представени приносите и списък на публикациите на автора.

7. Публикации по темата на дисертацията (съдържание и изпълнение на наукометричните изисквания)

Представените от докторантката публикации, покриват изискванията за изпълнение на наукометричните показатели съобразно минималните национални изисквания във връзка с процедура за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научно

направление Научна област: 1. Педагогически науки, Професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по...(Методика на обучението в детската градина и началното училище по техника и технологии). Публикациите имат научна стойност, тематично и съдържателно са свързани с проблематиката на дисертационното изследване.

8. Препоръки, въпроси

Препоръки:

1. *За постигане на по-добра научна обоснованост би могло текста да се прецизира терминологично и освен български да се проучат и чужди автори.*

2. *В отделен параграф би трябвало да се обособи заключение, в което ясно да се обобщят и систематизират постигнатите резултати от проведеното теоретико-експериментално изследване и по-отчетливо да проличи личното отношение на автора.*

Въпроси:

1. *В какво се изразяват интегративните връзки между практическите и познавателните умения на 5-7 годишните деца, формирани по образователните направления „Околен свят“ и „Конструиране и технологии“? Обосновете кои от тях са определящи „практическите“ или „познавателните“?.*

2. *Може ли създаденият модел да се приложи в по-малките възрастови групи на детската градина? И ако е възможно по какъв начин?*

Заклучение

Дисертационното изследване съдържа теоретико-приложни резултати, които представляват оригинален принос в педагогическата наука и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

Дисертационният труд показва, че докторант Здравка Георгиева Костадинова притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Оценката ми за дисертационния труд, автореферата, научните публикации и научните приноси е изцяло положителна.

Постигнатите резултати ми дават основание да предложа на

уважаемото научно жури своя положителен вот за присъждане на образователната и научна степен „Доктор” на **Здравка Георгиева Костадинова** област висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по...(Методика на обучението в детската градина и началното училище по техника и технологии).

18.01.2025 г.

Рецензент:.....
/проф. д-р Рени Христова-Коцева/